

Оригинални научни рад
УДК: 811.163.41'367"18"
811.163.41'276.6:34"18"
811.163.41'38
DOI: 10.5937/zrffp56-60278

СЛОЖЕНИ ВЕЗНИК КАКО ГОД ШТО У ПЕТОЈ ДЕЦЕНИЈИ XIX ВЕКА НА ПРИМЕРУ АДМИНИСТРАТИВНО- ПРАВНОГ СТИЛА

Јелена М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ¹

Наташа Д. СПАСИЋ²

Универзитет у Крагујевцу

Филолошко-уметнички факултет

Центар за научноистраживачки рад

Крагујевац (Србија)

¹ jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-4399-7360>

² natasa.spasic@filum.kg.ac.rs; <https://orcid.org/0009-0006-7896-3546>

Примљен: 19. 7. 2025.
Прихваћен: 25. 3. 2026.

СЛОЖЕНИ ВЕЗНИК КАКО ГОД ШТО У ПЕТОЈ ДЕЦЕНИЈИ XIX ВЕКА НА ПРИМЕРУ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВНОГ СТИЛА³

Кључне речи:
административно-
правни стил;
зависносложене
реченице;
поредбене
реченице;
начинско-поредбене
реченице;
везник како *јод*
што.

Сажетак. Овај рад бави се анализом сложеног везника како *јод што* у административно-правном језику Србије током XIX века. Истраживање је покренуто због недовољне присутности овог везника у савременим граматицима и студијама, што указује на његову поступну маргинализацију у стандардном језику. Фокус је на његовој употреби у правним текстовима, где језик задржава одређене архаичне структуре које нису карактеристичне за друге функционалне стилове. Корпус истраживања обухвата законодавне документе из *Зборника закона, уредби и указа* за 1840. и 1845. годину, из којих су издвојени примери употребе овог везника. Анализа је спроведена дескриптивним приступом, са посебним освртом на синтаксичку позицију зависне реченице, која је или у препозицији + *иако*, ређе у постпозицији без корелатива, као и на семантичке релације које се успостављају у оквиру правних одредби. У зависним реченицама доминирају презент и футур први, док се у главним реченицама јављају и императивне конструкције. Закључено је да је овај везник постепено изгубио своје место у савременом стандардном језику, а разлози за његову елиминацију могу се повезати са ширим процесом синтаксичке и правне модернизације.

³ Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада истраживача на акредитованим високошколским установама у 2026. години број: 451-03-33/2026-03/ 200198).

Увод

У овом раду бавимо се испитивањем статуса поредбених и начинско-поредбених реченица уведених сложеним везником како *јод шћо* у административно-правном стилу српскога језика у XIX веку. Наше истраживање иницирано је постојањем тзв. лингвистичких празнина. Наиме, током свеобухватнијег истраживања правног подстила приметили смо да се поједине језичке конструкције, попут сложеног везника како *јод шћо*, не појављују у савременим граматикама, а ни у говору, те нас је то навело да испитамо његов статус у историјском контексту и разлоге за његово ишчезавање. С друге стране, свесни чињенице да правни језик често задржава архаичне конструкције, које се не користе у другим функционалним стилевима, ограничили смо избор корпуса, подстакнути да анализирамо ову конструкцију која може помоћи у бољем разумевању правне традиције и еволуције административног језика. Проучавање правног језика у историјском контексту може пружити увид у стилизацију нормативних текстова и начин на који се законодавни стил развијао кроз време, а може нам понудити и додатне информације о стандардизацији и процесу кодификације српског језика током XIX века.

Као корпус коришћени су текстови законодавно-правног подстила административно-правног стила (Тошовић, 2002, стр. 355) донети током пете деценије XIX века. У питању су законски текстови из *Зборника закона, уредби и уредбених указа* за 1840. и 1845. годину. Пронађено је укупно шеснаест примера сложених поредбених и начинско-поредбених реченица уведених везником како *јод шћо*.

Наш главни циљ био је: 1) утврдити статус поредбених и начинско-поредбених реченица са сложеним везником како *јод шћо* у законодавно-правним текстовима XIX века; 2) анализирати учесталост и функцију овог везника у административно-правном стилу тог периода; 3) упоредити податке са савременим граматичким описима и лингвистичким анализама.

Пошавши од претпоставки да се сложени везник како *јод шћо* користио у законодавно-правном стилу чешће него у другим функционалним

стиловима српског језика тог периода и да се његова функција у правним текстовима претежно реализује као поредбена, али са могућим начинским значењем, приступили смо следећим истраживачким задацима: 1) прикупили смо корпус законодавно-правних текстова из четрдесетих година XIX века; 2) идентификовали и класификовали примере поредбених и начинскопоредбених реченица са везником како *јод шјџо*; 3) анализирали функционалну, семантичку и синтаксичку вредност овог везника; 4) упоредили резултате са постојећим граматикама и ранијим анализама правног језика XIX века.

Овај сложени везник као варијанту везника као *шјџо* не бележе прегледане граматике из XIX и с почетка XX века (Лукић, 1920; Новаковић, 1870, 1894; Budmani, 1867; Maretić, 1899; Veber Tkalčević, 1862), као ни прегледане граматике савременог српског и српскохрватског језика⁴ (Лалевић, 1962; Миновић, 1988; Пипер и др., 2018; Станојчић и Поповић, 1992; Стевановић, 1989; Barić i dr., 1997; Vrabec i dr., 1966). Није регистрован ни у досадашњим анализама српског правног језика XIX века (Луковић, 1994, 2009; Марковић, 1994; Подгорац, 1990; Радојевић, 2015). У Рјечнику ЈАЗУ истиче се да *шјџо* може да стоји уз како да би истакло релативни смисао (RJAZU II, 1880–1976, стр. 757). У литератури о поредбеним конструкцијама у савременом српском језику не помиње се овај везник (уп. Николић, 2014; Николић, 2017).

Веселина Ђуркин (2018, стр. 123) примећује „релативно често” у фази стабилизације стандардног језика вуковског типа употребу сложеног везника као *јод шјџо*, који посматра као варијанту везника као *шјџо* и сматра да партикула *јод* у њему нема „обликотворни карактер” (Ђуркин, 2021, стр. 175). Проналази ову партикулу у књижевно-уметничком стилу:

А као год што родитељи имају својих жеља за будућност своје деце, имају их тако исто и деца, [...] (Б. Нушић, Аутобиографија, 35). – Као год што се многа далматинска племена поносе својим јунацима у прошлости, [...], тако се исто многа племена поносе својим „мисницима”, који су се борили противу „невирних ркаћа”; [...] (С. Матавуљ, Бакоња фра Брне, АСК). – Као год што Црногорци не трпе никога да им заповиједа и држи их у стези, исто тако неће да плаћају никакав данак (ВСК, ЦГ). (примери преузети из Ђуркин, 2021, стр. 176)⁵

Иако не говори о везнику како *јод шјџо*, Марина Николић је на темељу анализе дијакроних публикација закључила да су, према њеном мишљењу, „и поредбене, и начинске, и последичне реченице посебни формално-семантички подтипови зависних реченица, с тим да често није јасно (или могуће) одвојити једне од других” (Николић, 2011, стр. 116–117). Реченице

⁴ Кратак преглед описа везника у хрватским граматикама у периоду од почетка XVII до прве деценије XXI века дао је у свом раду И. М. Глигорић (Gligorić, 2013).

⁵ Задржали смо начин навођења примера из Ђуркин, 2021, стр. 176.

уведене везницима као *шћо*, као *да* и *како*, иако често поседују начинско значење (поседно оне с везником *како*), припадају поредбеним реченицама, а не начинским (Николић, 2011, стр. 125).

С обзиром на непостојање овог везника у савременим граматичким описима, претпоставља се да је дошло до његовог поступног елиминисања из стандардног језика, а разумевање промене у употреби везника може бити кључно и за поимање других синтаксичких структура.

Анализа корпуса

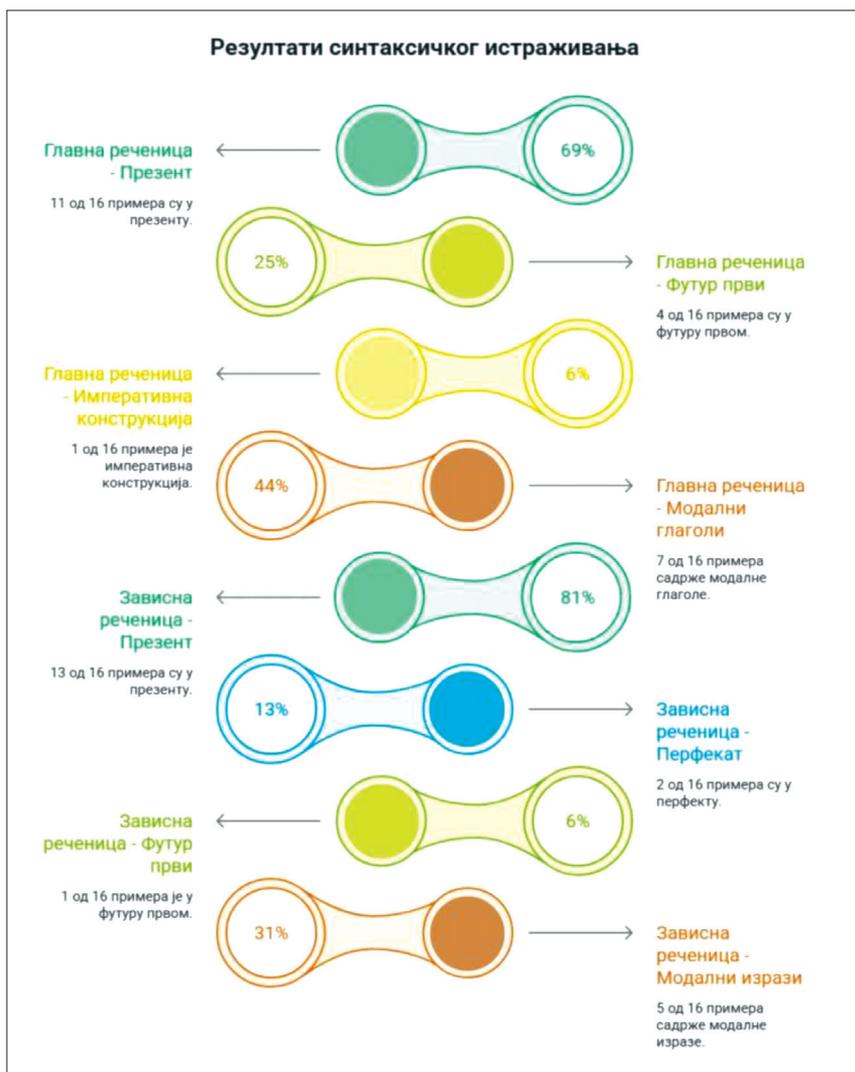
Након краће упоредне анализе засноване на поређењу резултата са постојећим граматичким описима из XIX и XX века, као и са савременим граматикама српског језика, били смо у могућности да утврдимо евентуалне промене у употреби овог везника кроз време. С обзиром на то да нису пронађена сведочанства овог везника у савременијој литератури, наши домети су у том сегменту остали веома ограничени.

За анализу самог корпуса коришћен је превасходно квалитативни приступ. Прикупили смо шеснаест примера ексцерпираних из осам закона и устава. Пронађени примери ће у наставку рада бити класификовани према синтаксичким и семантичким карактеристикама. Поседна пажња ће бити посвећена: 1) поредбеном значењу у реченици; 2) начинском значењу, ако је присутно; 3) синтаксичкој улози везника у зависним реченицама.

У корпусу правних текстова XIX века везник *како* *јод шћо* најчешће се употребљава у предстандардном периоду. Зависна реченица је најчешће у препозицији (87,5%), а на иницијалном месту у главној реченици налази се корелатив *ћако* у контактном положају са зависном клаузом у истом броју примера (87,5%). Корелатив се уз везник *како* у поредбеном значењу користи још од средњег века, при чему се повећава њихова бројност у периоду од XIII до XV века, што указује на процес „интензивирања синтаксичке, формалне кохезије у реченичном комплексу с поредбеном реченицом” (Павловић, 2009, стр. 222). Ове клаузе означавају квалитативну еквивалентност (Ковачевић, 2003, стр. 125), пошто повезују две правне норме у једну правну одредбу. Углавном се повезују различите правне дужности или правна овлашћења. У обе реченице налазе се глаголи са сличним значењем (*одјоварати*, *имати дужности*, *пријадати*, *сјадати*, *имати право*, *сјајати јод одговором*, *бити дужан*). Предикат је обично модификован модалним глаголом. Овај тип клауза припада нормативноправном кодирању.⁶ У зависној реченици налазе се презент (81,25%), перфекат (12,5%) или футур први (6,25%), а у

⁶ У језику права разликују се језичко, логичко, нормативноправно и идеолошко кодирање (Visković, 1989, стр. 18–25).

главној презент (68,75%), футур први (25%) и императивна конструкција (6,25%). Модално маркиране предикате у зависној реченици срећемо у 31,25% случајева, док их у главној реченици има у 43,75% примера. У главној реченици од модалних глагола срећемо глаголе *морајџи* (1) и *моћи* (2), као и модалну конструкцију *бијџи дужан* (4), у зависној реченици налазе се модални глаголи *моћи* (2), *морајџи* (1), *ваља* (1) и модална конструкција *бијџи дужан* (1). Преовлађују облици несвршеног вида, осим ретких примера са свршеним перфектом и свршеним футуром првим. Удео сваког од наведених модела представљен је на графикону који следи.

Графикон 1. Темпоралност предиката главне и зависне реченице

У наставку рада појединачни модели систематски су представљени и праћени примерима из корпуса:

(А) Модел несвршени презент (зависна реченица) + несвршени презент (главна реченица):

Како јодѣ шїю Главному военному Шїабу ѣриѣада уѣравляне надѣ цѣлымъ ѣарнизоннымъ воинствомъ, ѣако особыто у кругъ нѣгове дѣятелности спада слѣдуюће (Устројеније (1), 1845/47, 17–18); И како јодѣ шїю за ѣмодавацѣ добыва сведочанствѣо судейско ѣоради инѣабулацїе, ѣако и дужникъ добыва признанїе поради изѣбулацїе (Уредба XVIII, 1839/40, 125); Но онъ ѣе сва своя израѣеня пре преписа подносити Управителю на развидѣнїе, и текъ, почемъ оваѣ при концу подпише „да се експедира,” онда ѣе се на преписъ давати; ерѣ како јодѣ шїю Уѣравитѣель за све Пѣйечїиелствѣу одѣовара, ѣако исто и Кнѣйководителъ Управителю подѣ одговоромъ стои (Устројеније (69), 1843/45, 239);

(Б) Модел несвршени презент (зависна реченица) + модална конструкција у презенту (главна реченица):

Секретаръ или Писаръ руководит ѣе свима дѣлима писменнима; онъ ѣе дужанъ быти у засѣданїама сва дѣла предлагати и обяснявати, и надзирати да се све точно и уредно води; зато како јодѣ шїю онъ одѣовара за свакїѣ нейоредакъ и недосїаѣакъ ѣри Проїоколла, Архиви, Реїсїрайїури и Ексїедїцїи, ѣако и ѣраво има ове Званичнике на точно извршиванѣ дужности свое опоминяти, и свако злоупотребленїе открыти, подїгнути и удалити (Устројеније XXV, 1840/1840, 194);

(В) Модел модална конструкција у презенту (зависна реченица) + негїрана модална конструкција (главна реченица):

Судѣ Прїмирїиелный како јодѣ шїю є дужанъ стїарати се, да се на ѣрїмиренїе и ѣоравненїе склоне, ѣако нїе властанъ принуѣавати стране, да се са пресудомъ Прїмирїтелнога Суда задовольити мораю (Привремено устројеније 10. (Пр.), 1839/40, 239);

(Г) Модел модални глагол у презенту (зависна реченица) + модална конструкција у презенту (главна реченица):

Како јодѣ шїю Началникъ Окружїа и Срезске Сїарешине дгїиїи мораю, да се злочинствѣа и ѣресїуїленїя ѣредуѣреде и недоїоде, и злочинцы да се уваїиє и Суду ѣредаду; ѣако є Суда Окружнога дужность старати се, да се злочинцы и преступницы испїтаю, и невинни ослободе, а кривцы осуде и казне (Устројеније XXV, 1840/1840, 183); Како јодѣ шїю валя да се ѣарничари ѣостїараю у свима ѣарницама, а нарочїио ѣрїовачкима ѣо

узети мораю, која су онда существовала, кадъ се случай парничный догодио (Закон XIII, 1839/40, 104);

(З) Модел негирани несвршени презент (зависна реченица) + императивна конструкција да + презент (главна реченица):

Како ѿодъ шѣо се войницыма свако блудочинсѣво, као већъ закономъ Христїянскимъ забранѣный грѣхъ, ѿодъ сѣроіомъ казню зайрешѣива, ѣако ни блудне кѣри по гарнизонима, на кордону и военнымъ упражненїяма да се не трпе, но кое бы се уватиле, да се строго казне и протераю [...] (Закон XXI, 1839/40, 152);

(И) Модел свршени футур први (зависна реченица) + свршени футур први (главна реченица):

Као ѿодъ шѣо ће се сѣори и небрежљиви рачуноіолаіаѣѣљы: — §. 23.— казнийи са ѿоизѣудийкомъ ѿоловине ѣлаѣѣ, ѣако ће се невешти у послу рачуноводства те службе лишити (Устројеније (81), 1844/45, 313);

(Ј) Модел несвршени футур први (зависна реченица) + несвршени футур први (главна реченица):

Како ѿодъ шѣо ће Великій Судъ одъ свою Судова Окружны ѣримаѣѣ сѣиске ѣѣримесечне одъ свою ѣредмеѣа како кривичны ѣако и сѣорны, ѣако ће исте, придодавши къ ѣѣма и свое, подносити Попечителству Правосудїа на прегледанѣ (Устројеније XXVI, 1840/1840, 199);

(К) Модел свршени пасивни перфекат (зависна реченица) + модална конструкција у презенту (главна реченица):

Како ѿодъ шѣо є ѿоѣаѣа и жировница на уживанѣ Обшѣинама оѣредѣлена, ѣако су Обштине дужне бдити, да они сосѣдни жителѣ, кои су дояко у уживаню истога права были, и одсадъ по досадашнѣмъ обычаю, и изданима и издати се имаюѣима прописима пребуду, нити жителѣ едни друге да искључую (Уредба XXVIII, 1840/40, 207).

Зависном клаузом уведеном везником како ѿод шѣо додатно се појашњава садржај законског прописа. Може служити као стилска резерва за везник као шѣо у оквиру истог документа:

Свако драго камонѣ, солни, земляни и рудокопни производи: галица, стипса, витриолъ, стрешъ, со, салитра; пепео, барутъ, поташа; металъ, као: злато, средро, мѣдъ или бакаръ, гвожђе, олово, лимъ и т. д. и ново стакло, какоѿодъ⁷ шѣо є новодонешено сѣаклено (Уредба (29), 1841/45, 93).

⁷ Манир писања у документу.

Секундарна значења сложенеј везника како јод шѣо

Поред већ поменутог, доминантног поредбеног значења, сложени везник како *јод шѣо* у српском језику може имати и значење које се односи на начин извођења радње и уводи зависне реченице начинске (модалне) природе. Овај везник изражава идеју „на било који начин који” или „без обзира на начин на који” се нешто догађа или врши. Он наглашава могућност различитих начина или околности под којима се радња одвија.

И како јодг шѣо займодавацъ добыва сведочанствѣо судейско ѣоради инѣабулацѣе, ѣако и дужникъ добыва признанѣе поради изъбулацѣе (Уредба XVIII, 1839/40, 125);

Како јодг шѣо валя да се ѣарничари ѣосѣараю у свима ѣарницама, а нарочѣо ѣрѣовачкима ѣо орѣаклуку и рачунима, да, ѣре неѣо се Судомъ ѣоѣераю, ѣримириѣелнымъ начиномъ, и ѣроизвольнымъ изборнымъ или ѣоравнаѣелнымъ (комѣромиснымъ) Судомъ равнаю се, ѣако є и Судъ Окружный дужанъ стране и после предане тужбе на поравненѣе упућивати, и на примирителный и произвольный изборный или поравнательный Судъ опоминяти (Устројеније XXV, 1840/1840, 189);

Како јодг шѣо никакавъ законъ нема силе ѣоврајне, ниѣи се ѣо нѣму ѣређашња дѣла и ѣрава мѣриѣи моју: ѣако се и при овима тербама на повраћай земаля она права и отношенѣя у призрѣнѣе узети мораю, коя су онда существовала, кадъ се случай парничный догодѣо (Закон XIII, 1839/40, 104).

Зависна реченица којом се описује начин на који се нешто дешава или изводи радња може бити уведена интензификатором *и*, и изражава неограничене могућности начина, односно „на било који начин” „ма како / ма какво”, „било како / било какво” чак и „ма колико”. Често носи нијансу неограничене варијабилности или неодређености начина извођења радње.

Овај везник је архаичнији и у савременом језику се ређе користи, али у старим текстовима и стилски обојеним контекстима има важну улогу у изражавању начина услова и последица радње:

Слѣдователно како јодг шѣо су за ѣочностѣ и вѣрностѣ рукованя и уѣоѣредљаваня Правѣелствѣу Обѣѣине одѣоварѣи дужне, ѣако ће се одъ свега онога чувати и удалявати, што бы реченымъ правама или начину уживаня Правѣелствомъ опредѣленого противно было (Уредба XXVIII, 1840/40, 206);

Секретаръ или Писаръ руководит ће свима дѣлима писменима; онъ ће дужанъ быти у засѣданѣяма сва дѣла предлагати и обяснявати, и надзирати да се све точно и уредно води; зато како јодг шѣо онъ одѣовара за сваѣѣ ѣеѣоредакъ и недосѣѣѣакъ ѣри Проѣоколла, Архиви, Реѣисѣраѣѣури и Ексѣедѣѣѣи, тако и право има ове Званичнике на точно извршиванъ

дужности своје опоминати, и свако злоупотребе откријати, подигнути и удалити (Устројеније XXV, 1840/1840, 194).

Дакле, значење архаичног везника *како ѿг шѣо* у реченицама јесте да уводи зависну реченицу која описује начин или околности под којима се радња главне реченице догађа, често са нијансом неодређености или могућности различитих начина извршења те радње.

Закључак

Аналитички поступак примењен у овом раду заснован је на квалитативном приступу. Примењено је да је код везника *како ѿг шѣо* реч о скупини језичких јединица које се опиру једнозначном одређењу. Граматички описи доступни у граматикама зависе од тога шта поједини аутори сматрају доминантним: облик, значење или функцију. Упркос сличностима и разликама у граматичким описима, када је реч о везнику *како ѿг шѣо*, заједничко је то што га граматике не бележе.

Корпус је анализиран према следећим критеријумима: 1) синтаксичка структура – зависне реченице су најчешће у препозицији, док се у главној реченици на иницијалном месту појављује корелатив *ѣако*; 2) поредбена функција – везник *како ѿг шѣо* се користи за успостављање квалитативне еквивалентности, често повезујући правне норме у једну одредбу; 3) дијалектички аспект – присутни глаголи (нпр. *оѣоварайѣи*, *имайѣи дужностѣи*, *ѣриѣадаѣи*, *имайѣи ѣраво*) сугеришу правну обавезност; 4) модификација предиката – модални глаголи и аспектуалне карактеристике реченица (презент, футур први, императив) доминирају, док се свршени аспект јавља знатно ређе.

Од укупно шеснаест примера, четрнаест је у препозицији са корелативом *ѣако*. Пре свега, приметили смо да је реч о маргиналној форми, наслеђеној још из средњег века која је у испитиваном периоду већ у повлачењу, а у каснијем периоду (крај XIX и XX век) потпуно ишчезла. Ова форма се повукла јер јој је конкурентно *као шѣо* (без *ѿг*) заузело место услед једноставније структуре. Сложени везник *како ѿг шѣо* везује се за предстандард и не постоји у стандардном периоду. Примери ексцерпирани из грађе у овом раду подељени су у дванаест категорија према типу клауза односно присутним моделима у зависној и главној реченици. Уопште узев, сви модели могу се груписати у две категорије: 1) препозиција + *ѣако* (*исѣо*); 2) постпозиција, без корелатива. Насупрот томе конструкције с клаузом *као шѣо* честе су у оквиру вишеструко сложених реченица и најчешће се јављају у интерпозицији, затим у постпозицији и најређе у препозицији (Павловић Јовановић и Спасић, 2024). Примењено је да су најбројнији примери модели са несвршеним презентом у зависној и несвршеним презентом у главној реченици. Могли

Сложени везник како год што у њејој деценији XIX века на њимеру административно-јавној сѣиша

смо закључити и да је увек присутна једнакост. Велики број примера одликује се семантиком поређења, док се начинско значење јавља као секундарно и можемо га само условно посматрати. Дакле, значења сложеног везника *како год шѣио* могу се свести на доминантно поредбено значење, ређе начинско или занемарљиво условно или последично. У појединим примерима могуће га је заменити придевским изразима „ма како”, „ма какво”, „било какво” или „без обзира на то” уз приметно значење неодређености или безначајности у погледу квалитета, врсте или карактеристика нечега.

Осим расветљавања празнина у лингвистичким и стилским аспектима законодавно-правног подстила XIX века, резултати добијени овим радом могу представљати добру полазну основу за упоредну анализу са другим језицима јер уколико слични везници постоје у другим словенским језицима, истраживање би се могло наставити у том смеру и могло би допринети поређењу статуса поредбених конструкција у различитим фазама развоја српског језика.

Извори

- Зборник 1840: *Сборникъ законѣ и уредбѣ и уредбени' указѣ, изданы' у Княжестѣву србскомъ одъ времена обнародованоѣ Устава земальскоѣ (13. Февр. 1839. до Аѣр. мес. 1840) I.* (1840). Београд: Књигопечатња Княжевства србскогѣ.
- Зборник 1845: *Сборникъ законѣ и уредбѣ и, уредбени' указа, изданы' у Княжестѣву србскомъ, одъ Аѣрила 1840. год. до конца Декемвра 1844. ѣ. II. часѣѣ* (1845). Београд: Књигопечатња Княжевства србскогѣ.

Литература

- Ђуркин, В. (2018). *Сложени зависни везници у српском језику (и њихова функционалносѣилска дисѣрибуција)*. Београд: Јасен.
- Ђуркин, В. (2021). Сложени везници начинског и поредбеног значења. *Наслеђе*, 28, 165–184.
- Ковачевић, М. (2003). *Грамаѣичке и сѣилисѣичке ѣеме*. Бања Лука: Књижевна задруга.
- Лалевић, М. (1962). *Синѣакса срѣскохрватскоѣ књижевноѣ језика*. Београд: Завод за уѣденике Народне Републике Србије.
- Лукић, Ј. (1920). *Синѣакса срѣскоѣ језика*. Београд: Књижара Геце Кона.
- Луковић, М. (1994). *Развој срѣскоѣ јавноѣ сѣиша, ѣрилоѣ исѣорији језика и јрава у Србији*. Београд: Службени гласник.
- Луковић, М. (2009). *Боѣшићев законик, ѣриѣрема и језичко обликовање*. Београд: Српска академија наука и уметности, Балканолошки институт САНУ.
- Марковић, Ж. (1994). Из језичке проблематике Сртењског устава. *Зборник Маѣице срѣске за филолоѣију и линѣвистѣику*, XXXVII, 329–337.
- Минових, М. (1988). Начинске и количинске реченице. *Књижевни језик*, 17 (3), 141–147.

- Николић, М. (2011). Начинске реченице у савременом српском језику: статус и семантички потенцијал. У: М. Ковачевић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност: зборник радова са V међународној научној скупи одржаној на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу*, (29–30. X 2010). Књ. 1, Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности (стр. 113–127). Крагујевац: ФИЛУМ.
- Николић, М. (2014). *Категорија сједиена у српском језику: сложена реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Николић, М. (2017). *Поредбено-начинске конструкције у српском језику*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Новаковић, С. (1870). *Српска синтакса за ниже гимназије и реалке Кнежевине Србије*. Београд: Државна штампарија.
- Новаковић, С. (1894). *Српска грамајика*. Београд: Државна штампарија.
- Павловић, С. (2009). *Српско-српска зависна реченица од XII до XV века*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана Стојановића.
- Павловић Јовановић, Ј. и Спасић, Н. (2024). Сложени везник као *што* као везник поредбених и поредбено-начинских реченица у административно-правном стилу српског језика пете деценије XIX века. *Славистичка ревија*, 72 (3), 291–306. <https://doi.org/10.57589/srl.v72i3.4196>
- Пипер, П., Алановић, М., Павловић, С., Антонић, А., Војводић, Д., Танасић, С., Марић, Б. и Николић, М. (2018). *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*. Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српски језик САНУ.
- Подгорац, Т. (1990). Језик и стил Устава Кнежевине и Краљевине Србије 1835–1903. У: М. Јовичић (ур.), *Уставни развјак Србије у XIX и почетком XX века: зборник радова* (стр. 185–190). Београд: Српска академија наука и уметности – Научна књига.
- Радојевић, М. (2015). *Језик Срећенској устава – синтаксичке и стилстичке црте* (неодјављени мастер рад). Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац.
- Станојчић, Ж. и Поповић, Љ. (1992). *Грамајика српскога језика: уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевановић, М. (1989). *Савремени српскохрватски језик (грамајички системи и књижевнојезичка норма)*. Књ. II. Синтакса. Београд: Научна књига.
- Тошовић, Б. (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига.
- Barić, E., Lončarević, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V. i Zinka, M. (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Brabec, I., Hraste, M. i Živković, S. (1966). *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Budmani, P. (1867). *Grammatica della Lingua Serbo-Croata (Illirica)*. Vienna: A spese dell' autore.
- Gligorić, I. M. (2013). Veznici i njihov gramatički položaj. *LAHOR*, 16, 121–142.
- Maretić, T. (1899). *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana.
- RJAZU II: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. (1880–1976). Knjiga I–XXIII. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Veber Tkalčević, A. (1862). *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*. Beč: C. K. Naklada školskih knjiga.
- Visković, N. (1989). *Jezik prava*. Zagreb: Naprijed.

Jelena M. PAVLOVIĆ JOVANOVIĆ
Nataša A. SPASIĆ

University of Kragujevac
Faculty of Philology and Arts
Center for Scientific Research
Kragujevac (Serbia)

The Complex Conjunction *kako god što*
in the Fifth Decade of the 19th Century, with
Reference to Administrative-Legal Style

Summary

This paper examines the status of comparative and manner-comparative clauses introduced by the complex conjunction *kako god što* in the administrative-legal style of the Serbian language in the 19th century. The study was motivated by a linguistic gap: the conjunction is absent from contemporary grammatical descriptions and spoken usage, raising questions about its historical role and gradual disappearance. Since legal language often preserves archaic constructions missing from other functional styles, analyzing this structure is crucial for understanding the evolution of administrative discourse. The corpus consists of legislative texts from the *Collection of Laws, Regulations, and Decrees* (1840, 1845), providing empirical data on the frequency, function, and syntactic role of *kako god što*. A descriptive qualitative approach was applied to identify and classify comparative and manner-comparative clauses according to syntactic and semantic features. Findings indicate that *kako god što* was primarily used in pre-standardization legal texts, with dependent clauses consistently appearing within the prepositional phrase, while the main clause was introduced by the correlational element *tako*.

The conjunction reinforces qualitative equivalence between legal norms. In dependent clauses, the dominant verb forms are the present tense and the future tense I, whereas main clauses frequently include imperative constructions. The study suggests that the gradual disappearance of *kako god što* from standard language is linked to broader syntactic and legislative modernization processes, offering a foundation for comparative analysis with other Slavic languages in historical syntax research.

Keywords: administrative-legal style; dependent clauses; comparative clauses; manner-comparative clauses; conjunction *kako god što*.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторско-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).